

BRIEFADVIES

KABINETSFORMATIE 2010

No. 17, Juni 2010

Leden Adviesraad Internationale Vraagstukken

Voorzitter Mr. F. Korthals Altes

Vicevoorzitter Prof.dr. W.J.M. van Genugten

Leden

- Mw. S. Borren MA
- Mw. mr. L.Y. Goncalves-Ho Kang You
- Mw. dr. P.C. Plooij-van Gorsel
- Prof.dr. A. de Ruijter
- Mw. drs. M. Sie Dhian Ho
- Prof.dr. A. van Staden
- Lt-gen. b.d. M.L.M. Urlings
- Mw. mr. H.M. Verrijn Stuart
- Prof.dr.ir. J.J.C. Voorhoeve

Secretaris Drs. T.D.J. Oostenbrink

Postbus 20061
2500 EB DEN HAAG

telefoon 070 - 348 5108/6060
fax 070 - 348 6256
e-mail aiv@minbuza.nl
www.AIV-Advies.nl

Woord vooraf

De Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) heeft kennis genomen van de ambtelijke studies met mogelijke bezuinigingsvoorstellen. Een aantal daarvan betreft het buitenlands beleid, het werkterrein van de AIV. Tevens heeft de AIV kennisgenomen van het eindrapport van de interdepartementale werkgroep Verkenningen.

De AIV heeft tot taak de regering en de Staten-Generaal van advies te dienen over het buitenlands beleid, met inbegrip van ontwikkelingssamenwerking, en het defensiebeleid. Daarom richt de AIV zich met dit briefadvies ten tijde van de kabinetsformatie tot de Staten-Generaal en het toekomstige kabinet. De AIV beperkt zich hierbij tot een aantal meer algemene overwegingen, die in aanmerking zouden moeten worden genomen bij de beoordeling van de te nemen bezuinigingsmaatregelen.

De AIV heeft dit briefadvies vastgesteld tijdens zijn vergadering op 4 juni 2010.

Aan de voorzitter van de
Tweede Kamer der Staten-Generaal
Mevrouw G.A. Verbeet
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Datum 8 juni 2010

Kenmerk AIV-097/10

Onderwerp Kabinetsformatie 2010

Zeer geachte mevrouw Verbeet,

Op 1 april 2010 hebben ambtelijke werkgroepen op verzoek van de regering twintig studies uitgebracht met mogelijke bezuinigingsvoorstellen. Een aantal daarvan betreft het buitenlands beleid, het werkterrein van de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV). Tevens heeft de AIV kennisgenomen van het eindrapport van de interdepartementale werkgroep Verkenningen. De AIV heeft tot taak de regering en de Staten-Generaal van advies te dienen over het buitenlands beleid, met inbegrip van ontwikkelingssamenwerking en het defensiebeleid. Daarom richt de AIV zich met dit briefadvies ten tijde van de kabinetsformatie tot de Staten-Generaal en het toekomstige kabinet. De AIV beperkt zich hierbij tot een aantal meer algemene overwegingen, die in aanmerking zouden moeten worden genomen bij de beoordeling van de te nemen bezuinigingsmaatregelen.

Algemene context

In zijn laatste jaarverslag stelde de AIV reeds vast dat in de periode volgend op de Koude Oorlog in ons land brede overeenstemming heeft bestaan over de grondslagen van het buitenlands beleid: voortzetting van de nauwere samenwerking met onze bondgenoten en partners in de NAVO en de Europese Unie, inzet voor armoedebestrijding en naleving van de rechten van de mens. Sinds een aantal jaren zijn sommige van deze grondslagen aan het wankelen gebracht. Zo bracht het referendum over het Verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa op 1 juni 2005 een groot ongenoegen van vele kiezers aan het licht over de wijze waarop het Europese eenwordingsproces zich had ontwikkeld. Reikwijdte en tempo van de samenwerking in het kader van de Europese Unie bleken hun vanzelfsprekendheid te hebben verloren. Voor zover in de Staten-Generaal al over Europese thema's werd gesproken, kreeg een kritische toon de overhand. Ook voor de ontwikkelingssamenwerking met de arme landen staan de effectiviteit en de gebezigde middelen niet langer boven elke discussie. De effecten van geleverde inspanningen en daarmee de omvang van het budget, zijn onderwerp van groeiende twijfel geworden. Daarnaast lijkt de regering ook op grenzen te stuiten waar het de deelname aan vredesoperaties betreft. De AIV stelt dan ook vast dat traditionele uitgangspunten van kernonderdelen van het buitenlands beleid meer en meer onderwerp van publieke controversen zijn geworden, wat wordt weerspiegeld in polemieken binnen en buiten de volksvertegenwoordiging.

Bepalende elementen voor het buitenlands beleid van Nederland zijn het opkomen voor nationale belangen en het dragen van internationale verantwoordelijkheden, zoals deze laatste – wat de bevordering van de internationale rechtsorde betreft – ook in de Grondwet zijn verankerd. Beide doelstellingen – nationaal belang en internationale rechtsorde – zijn complementair. Nederland is als handelsnatie sterk afhankelijk van een stabiele internationale omgeving: meer dan 70% van ons nationaal inkomen wordt verdiend met internationale handel en buitenlandse investeringen. Nederland behoort dan ook tot de tien grootste exportlanden van de wereld. Een stabiele internationale omgeving is voor Nederland van groot belang. Daarom neemt Nederland deel aan vredesoperaties, is ons land zeer actief in ontwikkelingssamenwerking¹ en op het terrein van diplomatie en bevordert Nederland naleving van mensenrechten wereldwijd. Deze instrumenten van buitenlands beleid zijn sterk verweven in het kader van de, ook voor de toekomst zo belangrijke, 3D-benadering, de geïntegreerde of samenhangende aanpak. Dit doet ons land niet alleen op grond van altruïstische motieven – een gevoel van solidariteit met anderen – maar ook op grond van een welbegrepen eigenbelang: onze eigen welvaart en onze eigen veiligheid zijn ermee gediend. Om de wereld te verbeteren, veiliger te maken en spanningen te verminderen, is de internationale omgeving van groot belang voor Nederland. Daarom heeft ons land de laatste zestig jaar veel geïnvesteerd in multilaterale kaders. Dat multilaterale systeem beoogt ordening te geven ter voorkoming of beëindiging van chaos en strijd, een mondiale ordening waaraan niemand zich onttrekt en die gebaseerd is op rechtsbeginselen en een actieve en pluriforme *civil society*.

Toekomst

Door de snel verschuivende machtsverhoudingen in de wereld komt de naoorlogse, op Westerse leest geschoeide, internationale orde steeds meer onder druk te staan. Opkomende machten, zoals Brazilië, China, India en Turkije, eisen meer ruimte op het wereldtoneel op en ons land bevindt zich in een nieuw spanningsveld. De financieel-economische crisis heeft dat nog eens pijnlijk duidelijk gemaakt: landen, economieën en banken, zijn zo met elkaar verweven, dat als er ergens iets mis gaat, andere landen daar ook gevolgen van ondervinden. Het geldt tevens voor andere grote uitdagingen van deze tijd, zoals de proliferatie van massavernietigingswapens, massale migratie, schaarste, klimaatverandering en internationaal terrorisme. Grote uitdagingen, die geen enkel land alleen het hoofd kan bieden en die collectieve actie en duidelijke keuzen noodzakelijk maken, ook voor een coherent Nederlands buitenlands beleid. Naar het oordeel van de AIV vraagt dat van Nederland dat er zowel multilateraal als bilateraal wordt geopereerd.

Naast dit multilaterale kanaal zal blijvend moeten worden geïnvesteerd in de bilaterale kaders. Ook op eigen kracht zal Nederland zijn rol in de wereld en zijn positie als handelsnatie moeten blijven veiligstellen en zal Nederland betrekkingen met andere landen in de wereld moeten onderhouden. Het gaat daarbij om contacten met partners en met bondgenoten die onze waarden delen, om samen op te komen voor vrijheid, democratie en mensenrechten in de wereld.² Het geldt ook voor dienstverlening aan het Nederlandse bedrijfsleven in het buitenland, dat van eminent belang is voor onze

1 Zie onder meer: AIV, 'Ontwikkelingssamenwerking: nut en noodzaak van draagvlak', briefadvies nummer 16, Den Haag, mei 2009.

2 Zie onder meer: AIV, 'Private sector ontwikkeling en armoedebestrijding', advies nummer 50, Den Haag, oktober 2006; AIV, 'Klimaat, energie en armoedebestrijding', advies nummer 62, Den Haag, november 2008; AIV, 'Universaliteit van de rechten van de mens: principes, praktijk en perspectieven', advies nummer 63, Den Haag, november 2008; AIV, 'Demografische veranderingen en ontwikkelingssamenwerking', advies nummer 66, Den Haag, juli 2009.

welvaart hier.³ Op al die terreinen zullen de bilaterale betrekkingen sterk moeten blijven. Een goed georganiseerde aanpak op deze terreinen vraagt veel van de diplomatie en blijft dus ook in de toekomst een kerntaak voor de ambassades en consulaten.⁴ Alleen op die wijze kan gebouwd worden aan een duurzame toekomst; een toekomst die Nederland ook weer winst en welvaart zal opleveren.

Nederland moet zich daarnaast blijven inzetten om een sterke Europese Unie tot stand te brengen. In het licht van de recente crisis in de eurozone is thans de eerste zorg de maatregelen uit te voeren die nodig zijn voor de houdbaarheid van de muntunie in de toekomst.⁵ Anderzijds is het wenselijk dat de EU, per slot van rekening het grootste handelsblok in de wereld, zich ook op het wereldtoneel kan manifesteren als machtsfactor en als een EU die een coherent buitenlands- en defensiebeleid voert. Dat is momenteel zeker nog niet het geval. Als de EU daarin in de komende jaren niet slaagt, zal Europa, en dus ook Nederland, zich erbij moeten neerleggen dat anderen in de wereld de zaken voor Europa en Nederland bepalen. Dat geldt ook als die uitkomst teleurstellend en schadelijk is voor onze belangen. Behalve een economische gemeenschap is de EU een waardegemeenschap, die beantwoordt aan de eisen van openheid en democratie, humane arbeidsomstandigheden, inzet voor armoedebestrijding en de mensenrechten in de wereld alsmede ondersteuning van de Verenigde Naties als belichaming van een wereldrechtsorde, onder andere door middel van het leveren van bijdragen aan vredesoperaties. Die waarden vormen het fundament onder het integratieproces, en bepalen voor een belangrijk deel de aantrekkingskracht van de EU in de wereld.

Nu het Verdrag van Lissabon van kracht is geworden, zal moeten worden gezorgd dat dit ook gaat werken. Dat zal lastig genoeg blijken te zijn, maar het besef dat een gezamenlijk extern beleid het Nederlands gewicht in de wereld vergroot, zal uiteindelijk zwaarder moeten wegen dan de wens om overal de eigen stem te laten horen.

Een sterkere machtspositie voor Europa in de wereld betekent ook dat niet alleen moet worden geïnvesteerd in *soft power*, zoals ontwikkelingssamenwerking en diplomatie, waar de nadruk op heeft gelegen, maar ook in *hard power*, die alleen door de krijgsmacht kan worden geleverd. Politieke machtsuitoefening is immers geloofwaardig noch effectief als deze niet wordt geruggensteund door militaire macht. Er zal niet alleen in een sterke NAVO moeten worden geïnvesteerd, maar ook in een eigen Europees Veiligheids- en Defensiebeleid; investeren in samenwerking en aan militaire capaciteiten. De samenwerking in de NAVO blijft van groot belang, vooral vanwege de trans-Atlantische relatie, en het nieuwe Strategisch Concept zal dan ook een belangrijke impuls moeten geven aan een toekomstgerichte, effectieve NAVO.

Nederland speelt een voortrekkersrol in de wereld op het gebied van uitgaven voor ontwikkelingssamenwerking en er is (nog) brede politieke steun voor deze uitgaven. Hier

3 Tot voor kort beschikte het Nederlandse bedrijfsleven in veel landen over betrouwbare steunpunten in de vorm van plaatselijke kantoren van internationaal vertakte Nederlandse banken, met eeuwenlange expertise; het is de vraag wat er na de overnames en de bankencrisis nog van dit netwerk over is. De taak voor Nederlandse diplomatieke en consulaire vertegenwoordigingen lijkt door deze ontwikkelingen te worden verzwaard.

4 Wel acht de AIV het mogelijk dat ter besparing van kosten bij de dienstverlening in het buitenland, bijvoorbeeld de visadiensten, meer wordt samenwerkt in Benelux- of EU-verband.

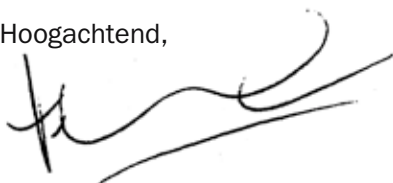
5 Voor een evaluatie van de wijze waarop de EU op de financiële crisis heeft gereageerd, zie: AIV, 'De EU en de financiële crisis: lessen en leringen', advies nummer 68, Den Haag, januari 2010.

kan met recht worden gesproken van een stevige pijler, ook onder het 3D-beleid. Bezuinigingen op ontwikkelingssamenwerking kunnen gevolgen hebben voor de gezondheid, economie en stabiliteit in ontwikkelingslanden, migratie en uiteindelijk ook voor onze verhouding tot de bevolking van die landen en voor onze veiligheid. Ook bij mogelijke bezuinigingen op ontwikkelingssamenwerking, moet het eigenbelang niet uit het oog worden verloren: de te besparen kosten op dat terrein moeten mede worden afgewogen tegenover extra kosten die op andere beleidsterreinen kunnen ontstaan. Het eigenbelang dat moet worden ontzien, kan liggen buiten het terrein waarop bezuinigd wordt.

De AIV stelt vast, dat de defensiebudgetten sinds het einde van de Koude Oorlog zowel als percentage van de overheidsbegroting als als percentage van het nationaal inkomen met vijftien procent zijn gekrompen. Dat is gebeurd op grond van de, betwistbare, veronderstelling dat de wereld veiliger zou worden. De krijgsmacht is in die vijftien jaar omgevormd tot een kleinere, professionele, expeditieaire krijgsmacht, die de Nederlandse belangen op hoog niveau verdedigt in vaak onzekere omstandigheden. Deze multifunctionele krijgsmacht, die (mede) succes heeft geboekt met de geïntegreerde benadering van defensie, ontwikkelingssamenwerking en diplomatie, wordt nu breed gedragen binnen de internationale aanpak van vredesoperaties en heeft haar waarde voor Nederland bewezen.⁶ De bescherming van de Nederlandse veiligheid, welvaart en rechtsstaat vergt doorlopend zorgvuldig onderhoud.⁷ De AIV constateert echter, dat de politieke steun voor de krijgsmacht tanend is. Dit is opmerkelijk in de context van een evenwichtig en effectief 3D-beleid. Een belangrijke les van de afgelopen jaren is immers dat veiligheid een voorwaarde is voor duurzame ontwikkeling en respect voor de rechten van de mens, en vice versa. Door defensie-inspanningen op gelijke voet te behandelen als andere overheidstaken, wordt voorts uit het oog verloren dat staten het geweldsmonopolie behoren te hebben en dat het, anders dan bij andere overheidstaken (zoals zorg en zelfs ontwikkelingssamenwerking), niet mogelijk is ter aanvulling een beroep te doen op maatschappelijke of particuliere bijdragen. Dat brengt de AIV dan ook tot het oordeel dat zeer zorgvuldig zal moeten worden bezien of het, in deze onzekere wereld, met zijn weerbarstige uitdagingen en zijn vele crises in de maak, verantwoord is om op defensie te bezuinigen.⁸ In ieder geval zal moeten worden voorkomen dat onomkeerbare besluiten worden genomen.

Nederland moet de komende jaren bezuinigen. Dat staat vast. Dat moet gebeuren met open oog voor de wereld waarvan ons land deel uitmaakt. Het buitenlands beleid moet staan voor fundamentele waarden, zoals respect voor mensenrechten en wereldrechtsorde, alsook voor welbegrepen eigenbelang. Ons land heeft een goede reputatie. Laat bezuinigingen niet vernielen wat na de Tweede Wereldoorlog met zorg is opgebouwd.

Hoogachtend,

Mr. F. Korthals Altes
Voorzitter AIV

6 Zie: AIV, 'Crisisbeheersingsoperaties in fragiele staten: de noodzaak van een samenhangende aanpak', advies nummer 64, Den Haag, maart 2009.

7 Zie AIV, 'Het nieuwe strategisch concept van de NAVO', advies nummer 67, Den Haag, januari 2010.

8 Zie hiervoor onder meer: Eindrapport Verkenningen, houvast voor de krijgsmacht van de toekomst, Den Haag, 19 mei 2010.

Door de Adviesraad Internationale Vraagstukken uitgebrachte adviezen*

- 1 EUROPA INCLUSIEF, *oktober 1997*
- 2 CONVENTIONELE WAPENBEHEERSING: dringende noodzaak, beperkte mogelijkheden, *april 1998*
- 3 DE DOODSTRAF EN DE RECHTEN VAN DE MENS; recente ontwikkelingen, *april 1998*
- 4 UNIVERSALITEIT VAN DE RECHTEN VAN DE MENS EN CULTURELE VERSCHIEDENHEID, *juni 1998*
- 5 EUROPA INCLUSIEF II, *november 1998*
- 6 HUMANITAIRE HULP: naar een nieuwe begrenzing, *november 1998*
- 7 COMMENTAAR OP DE CRITERIA VOOR STRUCTURELE BILATERALE HULP, *november 1998*
- 8 ASIELINFORMATIE EN DE EUROPESE UNIE, *juli 1999*
- 9 NAAR RUSTIGER VAARWATER: een advies over betrekkingen tussen Turkije en de Europese Unie, *juli 1999*
- 10 DE ONTWIKKELINGEN IN DE INTERNATIONALE VEILIGHEIDSSITUATIE IN DE JAREN NEGENTIG: van onveilige zekerheid naar onzekere veiligheid, *september 1999*
- 11 HET FUNCTIONEREN VAN DE VN-COMMISSIE VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS, *september 1999*
- 12 DE IGC 2000 EN DAARNA: op weg naar een Europese Unie van dertig lidstaten, *januari 2000*
- 13 HUMANITAIRE INTERVENTIE, *april 2000***
- 14 ENKELE LESSEN UIT DE FINANCIËLE CRISES VAN 1997 EN 1998, *mei 2000*
- 15 EEN EUROPEES HANDVEST VOOR GRONDRECHTEN?, *mei 2000*
- 16 DEFENSIE-ONDERZOEK EN PARLEMENTAIRE CONTROLE, *december 2000*
- 17 DE WORSTELING VAN AFRIKA: veiligheid, stabiliteit en ontwikkeling, *januari 2001*
- 18 GEWELD TEGEN VROUWEN: enkele rechtsontwikkelingen, *februari 2001*
- 19 EEN GELAAGD EUROPA: de verhouding tussen de Europese Unie en subnationale overheden, *april 2001*
- 20 EUROPESE MILITAIR-INDUSTRIËLE SAMENWERKING, *mei 2001*
- 21 REGISTRATIE VAN GEMEENSCHAPPEN OP HET GEBIED VAN GODSDIENST OF OVERTUIGING, *juni 2001*
- 22 DE WERELDCONFERENTIE TEGEN RACISME EN DE PROBLEMATIEK VAN RECHTSHERSTEL, *juni 2001*
- 23 COMMENTAAR OP DE NOTITIE MENSENRECHTEN 2001, *september 2001*
- 24 EEN CONVENTIE OF EEN CONVENTIONELE VOORBEREIDING: de Europese Unie en de IGC 2004, *november 2001*
- 25 INTEGRATIE VAN GENDERGELIJKHEID: een zaak van verantwoordelijkheid, inzet en kwaliteit, *januari 2002*
- 26 NEDERLAND EN DE ORGANISATIE VOOR VEILIGHEID EN SAMENWERKING IN EUROPA IN 2003: rol en richting, *mei 2002*
- 27 EEN BRUG TUSSEN BURGERS EN BRUSSEL: naar meer legitimiteit en slagvaardigheid voor de Europese Unie, *mei 2002*
- 28 DE AMERIKAANSE PLANNEN VOOR RAKETVERDEDIGING NADER BEKEKEN: voors en tegens van bouwen aan onkwetsbaarheid, *augustus 2002*
- 29 PRO-POOR GROWTH IN DE BILATERALE PARTNERLANDEN IN SUB-SAHARA AFRIKA: een analyse van strategieën tegen armoede, *januari 2003*
- 30 EEN MENSENRECHTENBENADERING VAN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING, *april 2003*
- 31 MILITAIRE SAMENWERKING IN EUROPA: mogelijkheden en beperkingen, *april 2003*
- 32 *Vervolgadvies* EEN BRUG TUSSEN BURGERS EN BRUSSEL: naar meer legitimiteit en slagvaardigheid voor de Europese Unie, *april 2003*
- 33 DE RAAD VAN EUROPA: minder en (nog) beter, *oktober 2003*
- 34 NEDERLAND EN CRISISBEHEERSING: drie actuele aspecten, *maart 2004*
- 35 FALENDE STATEN: een wereldwijde verantwoordelijkheid, *mei 2004***
- 36 PREËMPTIEF OPTREDEN, *juli 2004***
- 37 TURKIJE: de weg naar het lidmaatschap van de Europese Unie, *juli 2004*
- 38 DE VERENIGDE NATIES EN DE RECHTEN VAN DE MENS, *september 2004*
- 39 DIENSTENLIBERALISERING EN ONTWIKKELINGSLANDEN: leidt openstelling tot achterstelling?, *september 2004*
- 40 DE PARLEMENTAIRE ASSEMBLEE VAN DE RAAD VAN EUROPA, *februari 2005*
- 41 DE HERVORMINGEN VAN DE VERENIGDE NATIES: het rapport Annan nader beschouwd, *mei 2005*
- 42 DE INVLOED VAN CULTUUR EN RELIGIE OP ONTWIKKELING: stimulans of stagnatie?, *juni 2005*
- 43 MIGRATIE EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING: de samenhang tussen twee beleidsterreinen, *juni 2005*
- 44 DE NIEUWE OOSTELIJKE BUURLANDEN VAN DE EUROPESE UNIE, *juli 2005*
- 45 NEDERLAND IN DE VERANDERENDE EU, NAVO EN VN, *juli 2005*
- 46 ENERGIEK BUITENLANDS BELEID: energievoorzieningszekerheid als nieuwe hoofddoelstelling, *december 2005****

- 47 HET NUCLEAIRE NON-PROLIFERATIETEGIME: het belang van een geïntegreerde en multilaterale aanpak, *januari 2006*
- 48 MAATSCHAPPIJ EN KRIJGSMACHT, *april 2006*
- 49 TERRORISMEBESTRIJDING IN MONDIAAL EN EUROPEES PERSPECTIEF, *september 2006*
- 50 PRIVATE SECTOR ONTWIKKELING EN ARMOEDEBESTRIJDING, *oktober 2006*
- 51 DE ROL VAN NGO'S EN BEDRIJVEN IN INTERNATIONALE ORGANISATIES, *oktober 2006*
- 52 EUROPA EEN PRIORITEIT!, *november 2006*
- 53 BENELUX, NUT EN NOODZAAK VAN NAUWERE SAMENWERKING, *februari 2007*
- 54 DE OESO VAN DE TOEKOMST, *maart 2007*
- 55 MET HET OOG OP CHINA: op weg naar een volwassen relatie, *april 2007*
- 56 INZET VAN DE KRIJGSMACHT: wisselwerking tussen nationale en internationale besluitvorming, *mei 2007*
- 57 HET VN-VERDRAGSSYSTEEM VOOR DE RECHTEN VAN DE MENS: stapsgewijze versterking in een politiek geladen context, *juli 2007*
- 58 DE FINANCIËN VAN DE EUROPESE UNIE, *december 2007*
- 59 DE INHUUR VAN PRIVATE MILITAIRE BEDRIJVEN: een kwestie van verantwoordelijkheid, *december 2007*
- 60 NEDERLAND EN DE EUROPESE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING, *mei 2008*
- 61 DE SAMENWERKING TUSSEN DE EUROPESE UNIE EN RUSLAND: een zaak van wederzijds belang, *juli 2008*
- 62 KLIMAAT, ENERGIE EN ARMOEDEBESTRIJDING, *november 2008*
- 63 UNIVERSALITEIT VAN DE RECHTEN VAN DE MENS: principes, praktijk en perspectieven, *november 2008*
- 64 CRISISBEHEERSINGSOPERATIES IN FRAGIELE STATEN: de noodzaak van een samenhangende aanpak, *maart 2009*
- 65 TRANSITIONAL JUSTICE: gerechtigheid en vrede in overgangssituaties, *april 2009***
- 66 DEMOGRAFISCHE VERANDERINGEN EN ONTWIKKELINGSSAMENWERKING, *juli 2009*
- 67 HET NIEUWE STRATEGISCH CONCEPT VAN DE NAVO, *januari 2010*
- 68 DE EU EN DE CRISIS: lessen en leringen, *januari 2010*
- 69 SAMENHANG IN INTERNATIONALE SAMENWERKING: reactie op WRR-rapport 'Minder pretentie, meer ambitie', *mei 2010*

Door de Adviesraad Internationale Vraagstukken uitgebrachte briefadviezen

- 1 Briefadvies UITBREIDING EUROPESE UNIE, *december 1997*
- 2 Briefadvies VN-COMITÉ TEGEN FOLTERING, *juli 1999*
- 3 Briefadvies HANDVEST GRONDRECHTEN, *november 2000*
- 4 Briefadvies OVER DE TOEKOMST VAN DE EUROPESE UNIE, *november 2001*
- 5 Briefadvies NEDERLANDS VOORZITTERSCHAP EU 2004, *mei 2003*****
- 6 Briefadvies RESULTAAT CONVENTIE, *augustus 2003*
- 7 Briefadvies 'VAN BINNENGRENZEN NAAR BUITENGRENZEN - ook voor een volwaardig Europees asiel- en migratiebeleid in 2009', *maart 2004*
- 8 Briefadvies 'DE ONTWERP-DECLARATIE INZAKE DE RECHTEN VAN INHEEMSE VOLKEN. Van impasse naar doorbraak?', *september 2004*
- 9 Briefadvies 'REACTIE OP HET SACHS-RAPPORT: Hoe halen wij de Millennium Doelen?', *april 2005*
- 10 Briefadvies DE EU EN DE BAND MET DE NEDERLANDSE BURGERS, *december 2005*
- 11 Briefadvies TERRORISMEBESTRIJDING IN EUROPEES EN INTERNATIONAAL PERSPECTIEF, interim-advies over het folterverbod, *december 2005*
- 12 Briefadvies REACTIE OP DE MENSENRECHTENSTRATEGIE 2007, *november 2007*
- 13 Briefadvies EEN OMBUDSMAN VOOR ONTWIKKELINGSSAMENWERKING, *december 2007*
- 14 Briefadvies KLIMAATVERANDERING EN VEILIGHEID, *januari 2009*
- 15 Briefadvies OOSTELIJK PARTNERSCHAP, *februari 2009*
- 16 Briefadvies ONTWIKKELINGSSAMENWERKING: Nut en noodzaak van draagvlak, *mei 2009*

* Alle adviezen zijn ook beschikbaar in het Engels. Sommige adviezen ook in andere talen.

** Gezamenlijk advies van de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) en de Commissie van Advies inzake Volkenrechtelijke Vraagstukken (CAVV).

*** Gezamenlijk advies van de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) en de Algemene Energieraad (AER).

**** Gezamenlijk briefadvies van de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) en de Adviescommissie voor Vreemdelingenzaken (ACVZ).